

## SLAVERY - פרשת שמות

deals with the fruits of the efforts of the Avos<sup>1</sup>. Sefer Bereishis is ספר הזריעה, whereas Sefer Shemos is ספר הצמיחה<sup>2</sup>.

The Galus began when 70 souls entered Egypt, the core potential of the Jewish people (like 70 members of the Sanhedrin). 600,000 came out, an entire people<sup>3</sup>.

Sefer Shemos begins with the 70 souls who entered Mitzrayim אלה שמות בני חידוש, when the sons effected a חידוש, and יציאת מצרים, It moves through to ישראל<sup>4</sup>. Since this was to point mankind towards the intended goal of the creation, שמות represents nothing less than the world was back on track fulfilling its purpose<sup>5</sup>. חידוש הבריאה לפי כוונותיה<sup>6</sup>.

To go from family to nation, the Jews must go through slavery. A secular historian might read of Yosef's sale and understand how it led to the Egyptian bondage. He would be dead wrong. In G-d's world it was the need for slavery that led to Yosef's sale, and not the other way around<sup>7</sup>.

In the beginning, it all seemed to be such a happy story for the Jews. Yosef and his brothers die out<sup>8</sup>, and the next generation of Jews grows up in Egypt. Here was a generation who had been brought up by the holy Shevatim, who were still righteous in all their observance<sup>9</sup>. But the Jews had moved out of their ghetto, out of Goshen, and

<sup>1</sup> רמב"ן, הקדמה לספר שמות

אור גדליהו ריש שמות: בספר הזה יצאו מן הכח אל הפועל אלו הכחות אשר זרעו האבות בבניהם אחריהם בה"ג (סוף ספר) ששמות נקרא חומש שני (אבל אין ויקרא נקרא חומש שלישי אלא ספר כהנים, וכן במדבר חומש פקודים ודברים משנה תורה) ועל זה כתב העמק דבר (הקדמתו לספר שמות) **דזה ללמדנו ביחוד שהוא שני לספר ראשית הבריאה כי הוא חלק שני מזה הספר**, היינו בו נגמר סדר הבריאה

<sup>2</sup> אור גדליהו, ריש שמות בשם הרמב"ן סוף ויחי. וז"ל הרמב"ן (בראשית מט לג): ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר, ובמקרי האבות כולם שהם כעין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז להודיע כל העתיד לבא להם ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם, ונתיחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש (בראשית טו יג) ובגאולה ממנו וגו'

<sup>3</sup> אור גדליהו שמות דף ג. – מצינו בכלל ישראל שנתחלק לד' בחינות, ג אבות, יב שבטים, ע' נפש, וס' רבוא וגלות מצרים לא התחיל עד אשר היו שבעים נפש, וכמו שמבאר המהר"ל בספר הגבורות, כי שבעים נפש הוא שלימות של כלל ישראל [ולכן מצינו כי סנהדרין היה בשבעים], כי שבעים מורה על מספר השלם, והכונה הוא כי עשר בכל מקום מורה על קומה שלימה ושלימות, וכמו שאמר שעה נקרא בעשרה, ושכינה לא שריא בפחות מעשרה, ושלימות זה צריך להיות בכל הז' מדות. ושנתפשט בכל הז' מדות נקרא שהוא בשלימות

<sup>4</sup> צדקת הצדיק קפד

<sup>5</sup> של"ה

<sup>6</sup> של"ה: בעולם הזה לא כשאני נכתב אני נקרא, אבל בעולם הבא, כלומר אם יזכרו ישראל ויקבלו התורה ויהיו דקים בד' יהיה עולם הבא כלומר עולם חדש, רצה לומר חידוש הבריאה לפי כוונותיה.

<sup>7</sup> מהר"ל, גבורות ד', פ' י: הסיבה מן הקב"ה שירדו למצרים – דבר זה לא יתכן ... כי אדרבה ירדת מצרים הוא הגורם למכירה מהר"ל, גור אריה, שמות לז' כח: ואשר גזר מעולם על הירידה למצרים סיבב סיבות ראיות כי מן בני יעקוב אחיו (ימכר יוסף) לישמעאלים ובתוכם מדינים סוחרים ומהם למצרים והיה יוצא יציאה אחר יציאה תמיד היה מתקרב למצרים כי זהו גזרת השם יתברך

<sup>8</sup> שמות א (ו) וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא:

<sup>9</sup> בית הלוי שמות א א: גם עיקר הדבר תמוה על דור קדוש כמוהו אשר היה רק דור אחד אחר השבטים שיבטלו מעליהם מצות מילה שנכתרה על י"ג בריתות, ... וכמו דאיתא בילקוט (שמות רמז רלח) על פסוק והמים להם חומה, דקטרגו עליהם והרי עבדו

this triggered their acute awareness of their differences<sup>1</sup>. They multiply and begin to move out of Goshen into Egyptian neighborhoods<sup>2</sup>. As has often been when the going has gone well with the Jews, they undergo a process of rapid assimilation, quickly mastering the culture and ascending right to the top of this most 'civilized' of nations. The Jews were now in possession of full civil rights and applied the full force of their acumen to becoming super wealthy, prominent socialites, represented way beyond their number in conspicuous halls of theatre and museums of art<sup>3</sup>. This was already full-blown galus, for in the end, galus is not only physical relocation; rather it is galus of the mind – full identity and enthusiasm with the galus civilization to the point where thinking as a Jew becomes an alien and difficult undertaking<sup>4</sup>.

The Jews knew about the prophecy to Avraham Avinu of a 400 year slavery. They thought that they could minimize the effects of this by appearing more Egyptian, by minimizing the differences and not sticking out<sup>5</sup>. This included hiding their Milah by stretching foreskin over it<sup>6</sup> which so obviously separates them as Jews,<sup>7</sup> and forgetting their mandate as the chosen people. וישרצו, says the Seforno<sup>8</sup>.

---

ע"ז במצרים, ובאה התשובה הללו עבדו מתוך השיעבוד מתוך טירוף הדעת. הרי להדיא דקודם השיעבוד היו צדיקים גמורים. והוא סתירה למאמר המדרש הנ"ל שעוד קודם התחלת השיעבוד בטלו מילה:

<sup>1</sup> העמק דבר א ז: כ"ז בא משום שבקשו לצאת מרצון יעקב אביהם שישבו דוקא בארץ גושן כדי שיהיו ביד ובבדל ממצרים כמש"כ בפ' ויגש. אבל הם לא רצו כן. ובש"ר איתא עוד שפסקו למול מזה הטעם שאמרו נהיה כמצרים. דאחר שקבעו דירתם בקרבם מצאו טוב להם להשתוות למצרים ולא יהיו ניכרים שהמה יהודים.

<sup>2</sup> העמק דבר על שמות א ז: ותמלא הארץ אתם. מהם מיבעי וכן ת"א מנהון. אבל לשון המקרא אותם. בא ללמד דלא ארץ גושן לבד שהי' מיוחד לישראל ומלאה מישראל לבד. אלא אפילו כל א"מ שהי' עיקר ישיבת עם מצרים מ"מ מלאה הארץ את ישראל. ומשמעות אותם עם. כמש"כ בספר ויקרא י"ז ה' עה"פ וזבחו זבחי שלמים לה' אותם. והיה כל מקום פנוי שמצאו ישראל לקנות ולדור נתישבו שמה. והינו דכתיב במכת בכורות ופסח ה' על הפתח הרי שהיו הרבה בתי ישראל בקרב בתי מצרים. ואע"ג שיבואר להלן ב' כ"ה וג' ז' שפרעה נגש לישראל ולהצמם לדור במיצר כדי להשפיל דעתם. מ"מ ה' באופן שנשארו בקרב ערי מצרים בין בתיהם.

<sup>3</sup> Not ימלאו הארץ – that they filled it up numerically – but that the Jews and their affairs filled up the conversation.

The Jews stirred – וישרצו; they then became rich – וירבו; the money of which they invested to produce super wealth – ויעצמו מאד מאד. The response of the Egyptians was deep resentment. "They have become rich from us – ממנו רב ועצום ממנו – הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו."

<sup>4</sup> מהר"ל, גור אריה (בראשית ט כא): כי השכל הוא הדבוק בד' יתברך ... וכאשר אין האדם דבוק בד' יבא פרוד וגלות לאדם. ... ועל ידי השכל הוא נטוע במקומו אשר הרוחות באות ומנשבות בו אין מזיזין אותו ממקומו

<sup>5</sup> בית הלוי שמות א א: מסורת היה בידם שצריכים שישתעבדו במצרים ארבע מאות שנה, ואחר שמת יוסף הבינו כולם אשר ימי השיעבוד ממששים ובאים, ומעתה יתחיל הגלות, והתחילו לפחוד ממנו ולדאוג על העתיד, כי מי יודע היאך ומה יתנהגו המצריים עמם ועם בניהם אחריהם זמן ארוך כזה. וביקשו עצה לזה והסכימו בעצה להתקרב להמצריים ולא להיות מובדלים מהם הרבה, ושלא יהיו ניכרים ביניהם כגרים ונכרים, יען בהתקרבות הגופים יתקרבו הלבבות ותתמעט השנאה. ובודאי אשר ע"פ שכל האנושי כן הוא הנכון.

<sup>6</sup> בית הלוי שמות א א: וע"כ נראה ... דגם אחר ששיעבדו בהם לא הניחו מלמול בניהם וכדאיתא להדיא בילקוט סוף פרשת בשלח (רמז רסח) וז"ל, כשהיו מלין את בניהם אמרו להם המצריים למה אתם מלין אותם יהיו כבני מצריים ויקל השיעבוד הקשה מעליכם, אמרו להם כלום שכחו אבותינו אברהם יצחק ויעקב את אביהם שבשמים שישכחו בניהם אחריהם. הרי דגם א"כ היו מלין בניהם.

... והנה עיקר ההבדל שהיה בין ישראל למצרים היא המילה שהיא בגופן לאות עולם, ... ונתחכמו אז אשר תיכף אחרי המילה ימשכו ערלתן עד שישאר מקום החתך והמילה מכוסה כמו שהיה ולא יהיה ניכר שהם מהולים, ונמצא יצאו ידי שתייהם, דהמצוה קיימו כד"ת וגם אינו ניכר. וזהו שדקדק במדרש ואמרו הפירו ברית מילה אמרו נהיה כמצריים. גילה המדרש כוונתם בזה דלא מאסו במצוה זו רק הכוונה שלהם היתה כדי שיהיו נראים כמצריים. ... (ע"ש שהאריך בראיות) ...

<sup>7</sup> בית הלוי שמות א א: וזהו ממש להיפוך מעיקר כוונת המצוה, דהוא כדי שישאר יהיו מובדלים מן המצריים.

<sup>8</sup> ספורנו א (ז) פרו וישרצו. ואחר שמתו כל שבעים נפש נטו לדרכי שרצים, שרצים לבאר שחת, ובכן:

The Jews could not have chosen a culture more opposite than their own to buy into. Here was enormous sophistication applied to nothing more than the embellishment of the material, to naked sensuality and raw materialism<sup>1</sup>, material without form<sup>2</sup>. But, if the Jews had to suffer galus it had to be that way – the Jews could only be subjugated by a nation whose power was equal and opposite<sup>3</sup>. Now still essentially a child-like pre-nation<sup>4</sup>, the Jews were destined to be pure in content and form. Take away their values and spirituality, and that takes away the very essence of their existence<sup>5</sup>; subjugate them to the materialistic Egyptians, and this destroys their whole identity<sup>6</sup>. But herein lies the paradox. It is just this servitude which is testimony to Jewish greatness. They either go up and up or down into the abyss<sup>7</sup>. For there is no middle ground with the Jew, no mediocrity – either he will be great, the ultimate human<sup>8</sup>, or he will be but a slave to the lowliest of peoples (see note <sup>9</sup>), a sub-man deprived of his quintessential humanity<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> אשר בשר חמורים בשרם

<sup>2</sup> מהר"ל, גבורות השם, פרק ד: כי החומר נחשב בכח וכל כח בשביל שאינו בפעל הוא חסר, והצורה והיא הפך זה שהיא שלימות ואין חסרון בה כלל.

<sup>3</sup> מהר"ל, שם: מפני כי הדבר מתפעל מהפכו מצד שהוא הפכו לו פועל בו, ולא יתפעל הדבר מעצמו, לכך כאשר רצה השם יתברך שמו לקיים הגזירה שגזר על זרע אברהם כי גר יהיה זרעך ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, לא היה זה אלא באומה שהם הפכים להם... המצריים דבוקים בזנות וישראל מובדלים מן הערוה ומן הזנות... וידוע כי הנמשך אחר הזנות הוא הנמשך אחר החומר ומעשה בהמה

<sup>4</sup> מהר"ל, שם: כי עדיין לא הגיעו אל שש מאות אלף ולפיכך היה נותן המציאות כי יהיו ישראל משועבדים למצרים, זהו הטעם מה שהיה שעבוד ישראל תחת אומה החמריית.

<sup>5</sup> מהר"ל, שם: וישראל בעבור שעצם שלהם במדריגת צורה נבדלת שלימה, לכך אם אין לישראל ענין הראוי לצורה כאלו אין להם מציאות כלל

<sup>6</sup> מהר"ל, שם: ובמה שהיו ישראל משועבדים לאומה כמו זאת שאין מציאות יותר פחות כמו הם, הרי כאלו אין להם מציאות כלל.

<sup>7</sup> מהר"ל נצח ישראל פי"ד:

... שאין לישראל שום מדרגה בינונית, או שהם מושלים על הכל או שהכל מושלים עליהם... (אצל האדם כתיב ג"כ) בדגת הים וכו' לא זכה נעשה ירוד בפניהם  
כתובות סו: מעשה ברבן יוחנן בן זכאי ... ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גלילי בהמתם של ערבים... ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושים רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושים רצונו של מקום אז מוסרין ביד ... בהמתן של אומה שפלה

<sup>8</sup> מהר"ל, שם: ומפני כי ישראל הם האדם באמת כאשר אז"ל (יבמות ס"א ע"א) אתם קרוים אדם שנאמר ואתם צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרוים אדם וגו'

<sup>9</sup> מהר"ל, גבורות השם, פרק ד: ובמסכת כתובות (ס"ו ע"ב) תנו רבנן מעשה ברבי יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו הולכים אחריו ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גלילי בהמתן של ערביים כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו ואמרה לו רבי פרנסני אמר לה בת מי את אמרה בת נקדימון בן גוריון אמר לה ממון אביך היכן הוא אמרה לו רבי לא כהדין מתליא מתליא בירושלים מלח ממון חסר ואמרי לה חסד ושל חמיך היכן הוא אמרה לו בא זה ואיבד זה, אמרה לו רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי אמר להם לתלמידים זכור אני כשחתמתי על כתובתי והייתי קורא אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה אשריכם ישראל בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בכם וכשאין אתם עושים רצונו של מקום מוסר אתכם ביד אומה שפילה ולא ביד אומה שפילה אלא ביד בהמתן של אומה שפילה. ובדברים אלו יתבאר לן כל הדברים מפורש ובביאור. כי מהו השבח וההודאה שנתן רבי יוחנן בן זכאי על זה ואמר אשריכם ישראל בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בכם, וכשאין אתם עושים רצונו של מקום מוסר אתכם ביד בהמתן של אומה שפילה.

אבל הן הן הדברים אשר אמרנו למעלה, כי דבר זה אשר הם נמסרים ביד אומה שפילה הוא נמשך אחר מדרגתן.  
מפני שמעלת ישראל מעלה נבדלת ואין חסרון שייך במעלה נבדלת, לכך כאשר אין ישראל עושים רצונו של מקום ונמשך להם החסרון, הרי יגיע בטול להם לגמרי ולכך נמסרין ביד אומה שפילה וביד בהמתן, שבזה כאלו אין להם מציאות נחשבים, אחר שהם נמסרים ביד אומה שפילה שהם עצמם פחות המציאות והנמסרים בידם כאלו נעדרים לגמרי ואינם בעולם. אבל מדרגת האומות אין עצם מעלתם מעלה נבדלת אשר לא תקבל חסרון, לכך אף כי הם אינם בשלימותם אין כל כך ירידה להם כמו לישראל (ויותר מזה) שראוי שיהיו נמסרים ביד אומה שפילה:

The immediate effect of Jewish enculturation was to trigger a deep resentment amongst the Egyptians. An Egyptian would see a Jew on the street and feel so disgusted, that he would want to throw up<sup>2</sup>.

The hatred of the Egyptians arose, mystically, not because of Jewish distinctiveness but rather because of its opposite. The very attempt to be more Egyptian-like activated Egyptian hatred, or rather activated G-d to place that hatred in their hearts<sup>3</sup>.

This is the message of the ages. Ultimately the gentile world will simply not accept our assimilation. They won't accept because G-d won't accept. He won't accept because He doesn't want to lose us (see note <sup>4</sup>).

Assimilation is an act of breaking the fundamental covenant with G-d to serve Him by practicing Judaism and to educate the next generations to do so. National assimilation is tantamount to the destruction of the whole Jewish people<sup>5</sup>. And therefore, when the Jews left Egypt, their תקון was specifically to do acts of risky (and until then embarrassing) distinctiveness – to tie up the gods of the Egyptians and slaughter them – קרבן פסח<sup>6</sup>.

It is well-known that the Egyptian borders were such that no slave could ever flee Egypt. The Jews had become slaves of Egyptian civilization, and it was unthinkable for them to leave this cradle of human progress. The physical slavery that occurs later is just a reflection of this, for it is only when the Jews realize the physical

---

<sup>1</sup>מהר"ל, שם: ולפיכך יכנסו בגדר האדם אשר אמרנו למעלה. כמו שהאדם הוא צורת בעלי חיים שאינם מדברים, וכאשר אין האדם על השלימות הוא ירוד לפני בעלי חיים שאינם מדברים ודבר זה ראוי לצורה מצד עצמה

<sup>2</sup> בית הלוי על שמות פרק א א: וכמאמר הכתוב ויקוצו מפני בני ישראל שפירושו הפשוט דכל כך היו הישראלים מאוסים בעיני המצריים עד שכשהיה המצרי רואה אותן היה קץ בעצמו כדרך מי שרואה דבר מאוס שקץ בו, והקב"ה הטיל שנאה ונתן מיאוס על ישראל כדי שלא יתערבו עמהם.

<sup>3</sup> שמות רבה: וכיון שעשו כן (הפרו את ברית מילה) הפך הקב"ה האהבה שהיו המצריים אוהבין אותם לשנאה שנאמר (תהלים קה) הפך לבם לשנא עמו להתנכל בעבדיו, לקיים מה שנאמר עתה יאכל חדש את חלקיהם, מלך חדש שעמד במצרים וחדש עליהם גזירות.

<sup>4</sup> בית הלוי על שמות פרק א א: וכל זה לא היה בגדר עונש כלל, כי לא חטאו אז ולא היה מגיע להם שום עונש רק היה בגדר שמירה שלא יתערבו עמהם ... והנה עוד תועלת הגיע לישראל בהבדלם מהמצריים דהכתוב אומר (במדבר כג) הן עם לבדד ישכון וגו', ואיתא במדרש (ילקוט בלק תשסח) על פסוק זה מובדלים היו מן המצריים בכל דבר בלבושיהם ובמאכלם בגופם ובפתחיהם, ולא דנם כאחד, המצריים דנם בלילה וישראל דן ביום. הרי דע"י זכות שהיו מובדלין מהם בכל דבר זכו דגם בעת הדין לא דנם ביחד ולא בזמן אחד. והענין משום דלפעמים אפי' מי שלפי מעשיו לא היה מגיע לו זה העונש, מ"מ זהו בזמן ששלום בעולם אבל בזמן שרשעים בעולם חלילה כשדן את הרשעים על מעשיהם אז צריכין ישראל לזכות יותר גדול להיות ניצולים מזה העונש, וכמו דאיתא במס' ע"ז (דף נ') דלישראל דן תחילה מקמי דליפוש חרון אף, והזכות לזה להנצל מהעונש המגיע לרשעי ארץ היא מצות הבדלה מה שישראל מובדלים מהם ומרוחקים מהם זוכים שלא להיות נידונים עמהם. וזהו שאמר במדרש הן עם לבדד ישכון וגו' שאין דנם ביחד, וגו'

<sup>5</sup> רב משה מייסלמן שליט"א במאמרו על השואה

<sup>6</sup> בית הלוי שמות א א בעצמם הביאו עליהם האונס, ועל כן אמר להם שלא יצאו מצרים עד שיתקנו לכל הפחות זה החטא הראשון דבסיבתו באו כל החטאים אח"כ. וע"כ היו צריכין ישראל למסור נפשם ושחטו אלהיהם של מצרים לעיניהם, ובזה יתקן עיקר החטא שלהם ובזכות זה יגאלם, דהשאר היו בגדר אונס, ועיין מש"כ בסוף פרשת תולדות דזהו הברכה של גלות שברך יצחק ליעקב שלא לירא על העתיד ולא להתחכם עבור מה שעתידי: (ע"ש עוד)

pain of being in Egypt that they realize the spiritual price. The suffering makes it very clear to them that they have to get out of Egypt<sup>1</sup>.

And so, for all these reasons, the attempt by the Jews to assimilate ironically triggers massive anti-Semitism. Nothing happens without G-d's consent, and here G-d's Hasgacha is to use the hatred of the Gentile and turns it into a means to keep the Jewish nation whole<sup>2</sup>: If the Jews will not choose to be Jews, I will force them to separate themselves using the stick of anti-Semitism<sup>3</sup>. Even more ironic, they will not only survive the anti-Semitism, but will emerge purer and greater, like a drop of pure olive oil that requires the crushing of the olive to produce it<sup>4</sup>. And oil, once produced, even when mixed with other substances (in this case the other nations), will sooner or later emerge to float on the top<sup>5</sup>. It is the very core goodness of the Jews to begin with that allows for the suffering to help in this way<sup>6</sup>.

But this was not to be an ordinary master-slave relationship. The slaves were unique and the masters were unique.

The Egyptians, civilized as they were, could not just act capriciously. Even Pharaoh was constrained by the laws of the land. Egyptian law, for example, did not allow for a discriminatory policy of killing baby boys and not girls, or for killing babies of any sort. Pharaoh could only appeal to the midwives to become accomplices in his crime, and even then, only before the baby had actually been born<sup>7</sup>. In fact, it was only

---

<sup>1</sup>הרה"ק מאיזביצא המובא באור גדליהו שמות עמוד 12 בהגה 4: דהנה אמרו חז"ל שלא הי' עבד יכול לברוח ממצרים ... אמר הרה"ק מאיזביצא זצוק"ל כי הכוונה בזה הוא עמוקה שהעבדים היה להם ההרגשה כי כגן ד' ארץ מצרים, ושהכל טוב שמה ואין להם כלל מה שיברחו. שהיה שם 'propaganda' באופן כזה עד שלא רצו כלל לברוח, וכל היסורין שהביא הקב"ה עליהם וכל קושי מהשעבוד היה לתכלית המכוון ליתן להם הרצון שיברחו ממצרים ולצאת משם, וזה היה החידוש בחידושי הרי"ם שמה שכתב בשמות ו' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים .... שבני ישראל לא יסבלו הגלות אלא ירצו לצאת משם.

<sup>2</sup> ילקוט הושע (רמז תקב) אמר הקב"ה אתם חידשתם עליכם עבודה אף אני מעמיד מי שמחדש עליכם גזירות. מגילה יד. גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירם למוטב ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב. בית הלוי על שמות פרק א א: הקב"ה היה מחדש ההבדל עי"ז שמחדש שנאה בלבם, וכל זה היה לטובתן של ישראל כדי שלא יתערבו ביניה.

<sup>3</sup>העמק דבר א ז: ובא הכתוב להקדים בזה סיבת שנאת מצרים וגזרת המלכות.... כ"ז בא משום שבקשו לצאת מרצון יעקב אביהם שישבו זוקא בארץ גושן כדי שיהיו בדם ונבדל ממצרים כמש"כ בפ' ויגש. אבל הם לא רצו כן. ובש"ר איתא עוד שפסקו למול מזה הטעם שאמרו נהיה כמצרים. דאחר שקבעו דירתם בקרבם מצאו טוב להם להשתוות למצרים ולא יהיו ניכרים שהמה יהודים. ומשום זה ביאר המדרש שהפך ה' לבם לשנוא עמו. וכבר ביארנו בס' בראשית עה"פ כי גר יהיה זרעך וגו' אשר היא הסבה שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו בשביל שאין אנו רוצים להיות כגרים ונבדלים מן האומות:

<sup>4</sup>שמות רבה לו:א (הה"ד ירמיהו יא) - זית רענן יפה פרי תאר קרא ד' שמך ... אלה: מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגרגרין אותו ואח"כ מורידין אותו מן הזית ונחבט ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת ונותנין אותו במטחן ואח"כ טוחנים אותו ואח"כ מקיפים אותו בחבלים ומביאין אבנים ואח"כ נותנים את שומנן כך ישראל באין עובדי כוכבים וחובטין אותם ממקום למקום וחובשים אותן וכופתין אותם בקולרין ומקיפין אותן טרטיוטין ואח"כ עושין תשובה והקב"ה עונה להם מנין שנא' (שמות ב) ויאנחו בני ישראל וכן (דברים ד) בצר לך ומצאוך וגו' כי קל רחום ד' אלוךך הוי זית רענן יפה פרי תאר

<sup>5</sup>שמות רבה שם: ד"א מה ראה ירמיהו למשול אבותינו כזית אלא כל המשקין מתערבים זה בזה והשמן אינו מתערב אלא עומד כך ישראל אינם מתערבים עם עובדי כוכבים שנא' (דברים ז) ולא תחתון במ. ד"א כל המשקים אדם מערב בהם ואינו יודע איזה תחתון ואיזה עליון אבל השמן אפילו אתה מערבו בכל המשקין שבעולם הוא נתון למעלה מהן, כך אבותינו בשעה שהיו עושים רצונו של המקום נצבים למעלה מן העובדי כוכבים שנא' (שם כח) ונתנך ד' אלקיך עליון הוי זית רענן יפה פרי תאר

<sup>6</sup>אור גדליהו שמות דף ז: רק בני ישראל אשר בעצם הם טובים ... יש בכח היסורין למרק אותם ... אבל את עשו שנאתי, ולו לא יועיל יסורין ע"ש עוד

<sup>7</sup>קול אליהו ב יא: בפסוק ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה וגו' ... אין בידו וברשותו לצאת מחוק המשפט ולעשות עולה מפורסמת בגלוי ... ובזה יובן מה שאמר פרעה למילדות וראיתן על האבנים אם בן הוא וגו' ואמרו חז"ל דפרעה מסר להם סימן להבחין בין זכר לנקבה, זכר פניו למטה, נקבה פניה למעלה וכו', והנה לכאורה הוא תמוה מה זה צריך לסימן להבחין בין זכר לנקבה, ועוד מה הוא התשובה שהשיבו המילדות לפרעה בטרם תבא אליהם המילדת וילדו, הלא

only when Pharaoh's death left a power gap that the Egyptians reached the depraved cruelty that they did<sup>1</sup>.

The Egyptians therefore cleverly disguised their plan as a social action plan, designed to help the Jews overcome inequalities. **בפה רך** - ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך with a soft mouth, under the cloak of civilization. There will be no Torah learning; this will help the Jews integrate. We will ban Milah; this will save them from barbaric mutilation. We will abolish Shabbos: this will help them get parnosa<sup>2</sup>. We are not Jew-haters, the Egyptians declared. We are concerned only with humanity and progress. The Egyptians acted in a friendly manner towards us (from וירעו אותנו המצרים ויענונו [concerned, they claimed, with our welfare] (ורע כסילים as רע) but it was that very friendliness that was the initial instrument to afflict us. Even the work was initially proclaimed as a national, non-discriminatory public works program. As with everything else, the Jews enthusiastically went along<sup>3</sup>. Reflecting on the entire pattern, the Posuk declares that וירעו אותנו המצרים: rather than enslave the Jews the Egyptians tried to corrupt them, to turn the Jews into bad men.

So much for the plans and actions of the masters! And what of the slaves? For the Jews have a deep relationship with spirituality, which by its nature is hidden below the surface. But the moment we lose that relationship we tend to bring everything to the surface. And one of the consequences was to become tattle-tales on each other<sup>4</sup>. Moshe Rabbeinu saw the tale-bearing and shuddered, for he knew that the Geula would have to come from some deep and hidden place and here was the very opposite, for tale bearing is revealed and superficial.<sup>5</sup> He therefore knew the implications in terms of detached

---

אחר כך גם כן היו המילדות יכולות להמיתם, אבל תוכן הדבר הוא שזאת לא היה בידו להגיד להן על פי משפט להמית את הזכרים בלא טעם ... לכן אמר למילדות בודאי בלשון בקשה בעוד שהולד יהיה בפנים טרם צאתו מהרחם יהרגנו וגו'

<sup>1</sup>קול אליהו שם: אבל לאחר שמת פרעה מלך מצרים ולא היה מלך עדיין במצרים וכל איש הישר בעיניו יעשה אפילו בלא משפט, כמ"ש בפשע ארץ רבים שרים, והיתה גם העבודה בלא משפט, ולכן כיון שמת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו

<sup>2</sup>Lehman Haggada

<sup>3</sup>ספר שם משמואל פרשת שמות - שנת תרע"ב: וזה שאיתא במדרש (פ' ה') שכן עשו לכל אחד מישראל כל מה שעשה הלבנים ביום הראשון שמו עליו לגזירה שיעשה כנגדן בכל יום ויום, היינו מפני שביום הראשון בודאי עשו בחשקות וחיות כי הי' פרעה עצמו עמקן במלאכתן ומלכין תלוי בצוארו, ונגזר עליהם שתהי' כן תמיד העבודה בחשק וחיות. וזה הי' מירוק גדול כדי שיהיו ראויים לתורה שצריך שכל יום יהי' בעיניך כחדשים כאילו היום ניתנו: ....

<sup>4</sup>גור אריה ב יד: ותדע ותשכיל כי באומות יש להם מדריגה גלויה וחצינונית, ולישראל מדריגה פנימית עליונה, ודבר זה רמזו ז"ל בפרק הזרוע והלחיים (חולין קלג ע"ב) שאמרו שם סתם גוי מרבה דברים, וכן בעירובין (ע"ב) גבי ב' הצירות זו לפנים מזו וזו לפנים מזו, והטעם הוא שמדריגתו של גוי מדריגה חיצונית ואינה פנימית נעלמת, לכך תמיד מדבר ואין לו רוח פנימי ... ואל יקשה לך שכל שכן שראוי שיהיו האומות בשעבוד, שהם דבקים במדריגה הפחותה הגלויה, שאין זה קשיא, דמפני שמדריגתם מדריגה גלויה בעצמה אין זה כמו הדלטור שהוא מגלה הדבר הפנימי, לכך האומות שהם מרבים דברים ומדריגתם מדריגה גלויה, ואין זה נחשב גלוי כמו הדלטור שהיה מגלה הסוד. וחטא הזה, שהוא דלטוריא, יותר יש בישראל בעונותינו מכלל האומות, ... והטעם שמצוי זה בישראל יותר, כי ישראל הם בעצמם דבקים במדריגה העליונה, ... וכאשר הוא נוטה אל הפחיתות אז הוא מגלה סוד ... שהוא דבק במדריגה התחתונה הגלויה - הוא במדריגת השפלות כמו שהוא מדריגת ... והאומות, זה שהוא מוציא הנסתר ומגלה סוד - הוא בתכלית השפלות, עד שיגיע לו שעבוד בתכלית. .... והיינו דקאמר "אכן נודע הדבר", כי האומות שהם שבעים (רש"י דברים לב, ח) במספר 'כן', ו'כ' הוא לשון גלוי, שרוצה לומר 'כך הוא'. וישראל הם נגד האל"ף שהיא אות נחה ונעלמת, שהם על מספר 'כן', והם אומה יחידה כמו האלף, לכך הם נעלמים. והאלף היא אותיות פלא, וכל פלא הוא לשון העלמה "כי יפלא ממך" (דברים יז, ח), "היפלא מה" (בראשית יח, יד), ותרגומו (שם ושם) 'היתכסי'.

<sup>5</sup>גור אריה ב יד: ומדרשו דאג לו על שראה שיש בהן דלטורין. המדרש הזה (שמו"ר א, ל) יש בו טעם נפלא, כי מי שיש בו מדה זאת אינו ראוי לגאולה, לפי שהגאולה היא נמשכת ממדריגה פנימית עליונה שהיא אינה בגלוי, ומי שמגלה דברים - הפך זה, שדבק במדריגה תחתונה, והיא נקראת מדריגה גלויה וחצינונית. לכך כאשר ראה דלטורין בישראל אמר שראויים לשעבוד, שהשעבוד מדריגה תחתונה וראוי להם השעבוד, שהרי הם בעלי רכיל מגלים הסוד, וראוי להם השיעבוד שהוא מדריגה גלויה תחתונה.

spirituality for the Jewish nation<sup>1</sup>. Yosef was able to enter galus and bring his family with him because he was the ultimate hidden tzadik. His Kiddush HaSh-m in resisting the wife of Potifar was totally hidden<sup>2</sup>. He is immune to the ayin hora for the same reason<sup>3</sup>. Now all was being eroded by the new generation and their vision of making it in the great Egyptian dream.

The suffering itself led the Jews down the only path that was available to them: they cried to G-d through the deepest prayers<sup>4</sup> because nothing else was left. And He heard, not because of their Teshuva or because they were worthy of redemption<sup>5</sup>, but because of the suffering itself<sup>6</sup>.

When we say that G-d heard the Jews because of their suffering, it does not just refer to the pain that they endured. Rather, the Meforshim explain, the suffering of the slavery caused a purification of the Jews, like an iron furnace, which in and of itself made the Jews ready for redemption. This, says the Sefas Emes, is what the pasuk כאשר עינו כן ירבה וכן יפרוץ means. The very act of the עינוי, the affliction, is what caused their rise to holiness. The darkness itself served to elevate and raise the Jews<sup>7</sup>. - מרור. ש'עבוד, became a part of the Geula as well; not just the ש'עבוד<sup>8</sup>. And this, in fact, fact, is the lesson of suffering everywhere. Somebody who is graced with all manner of

---

<sup>1</sup>רש"י ב יד: וירא משה ... ומדרשו דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין אמר מעתה שמה אינם ראויין להגאל: אכן נודע הדבר - כמשמעו ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל ע' אומות להיות נרדים בעבודת פרוך אבל רואה אני שהם ראויים לכך:

<sup>2</sup>רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הל' י: כל העובר מדעתו בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה' ואם עבר בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו הרי זה מקדש את השם:

<sup>3</sup>מסכת ברכות דף כ עמ' א: אנה מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא וידגו לרב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מססין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם ואי בעית אימא עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו: משנה נשים ועבדים וקטנים פטורין מקריאת שמע

<sup>4</sup>רבינו בחיי ב כג: וע"ד הקבלה יתכן לפרש כי נרמז כאן ענין התפלה ומתוך הצרה וגודל השעבוד כווננו אל העשר ואל הראש ועד הסוף, וכענין שכתוב (ישעיה נח) אז תקרא וה' יענה, ולכך נרמזו כלם בכאן, הוא שאמר ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, וישמע אלקים, ויזכור אלקים כנגד היראה והחכמה והבינה. את אברהם את יצחק ואת יעקב הגדולה והגבורה והיסוד, ושני עמודים בכללן וירא אלקים כנגד התפארת וידע אלהים כנגד המלכות, ותן לבך כי לא הזכיר בני ישראל אלא עם וירא אלקים כדי לרמוז על תפארת ישראל, כי שם יצעקו בני ישראל ושם יתפללו בשאלת צרכיהם, ואילו אנו מברכים בקדיש אמר יהא שמיא רבא מברך, ואנו אומרים לעלם לעלמי עלמיא יתברך הזכיר ה' עולמות כנגד ה' ספירות שמשם ולמעלה, וצריך הוא לחבר מלת עלמיא ליתברך ואין להפסיק בהם כלל כשם שאין להפסיק הכתר מאין סוף, שמע נא ואתה דע לך:

<sup>5</sup>ר' בחיי ב כג: ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה - כי אע"פ שהגיע הקץ כבר לא היו ראויים לגאולה אלא מרוב שצעקו אל ה' מן העבודה קבל תפלתם

<sup>6</sup>ספורנו ב כג: ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. לא בשביל תשובתם ותפלתם, אבל כמקנא על אכזריות המעבידים, כאמרו וגם ראיתי את הלאחץ:

<sup>7</sup>שפת אמת שנת (תרל"ח): בלבבת אש מתוך הסנה במד' אני ישנה ולבי ער כו'. פי' שהקב"ה הראה למשה מראה גדולה זו מתוך חושך הגלות עצמו. וזה ה' התיימה מדוע לא יבער הסנה מאחר שנמצא באמת התלהבות הגדול הזה איך יש קיום לקליפה המחשכת אורות הגדולים הללו. אך זה באמת רצה הקב"ה להראות לו כי אדרבה לפי גודל החושך והגלות נסתר בו אור גדול גנוז והוא בחי' הגאולה. כי הגלות הוא סימן על הגאולה. וכפי רוב קישוי הגלות מורה על תוקף הגאולה. וז"פ הכתוב וכאשר יענו אותו כו' וכן יפרוץ. פי' הכתוב מתרץ עצמו אשר לא יהרהרו אחר הבורא ית' איך הניח לענות את עמו כ"כ כי כפי רוב העינוי כן יהי אח"כ תוקף הגאולה:

<sup>8</sup>אור גדליהו, עמוד 8: ולכן, אומר השפת אמת, נקבע מצות מרור זכר לומררו את חיייהם, כי גם זה היה לטובה עבור בני ישראל שעל ידיה היו נבדלים מן האומות.

pleasure becomes more physical thereby. Someone in pain will actually find himself greatly aided by that very pain in his quest for spirituality<sup>1</sup>.

For this to be true, the core of the person must be holy. The Avos had certainly given this core to their descendents in Egypt. It was now maintained by G-d Himself, who had promised Yaakov that He would go into exile with the Jews as a guarantee that they would never be totally absorbed by the powerful exile civilization of the Egyptians<sup>2</sup>. Thus, even if the Jews are to sink, they are never to disappear. G-d explains this to Moshe Rabbeinu, who was wrong to give up on the eternal nation (when he stated that they would not listen to him). G-d promised Yaakov Avinu that He would go with him into Golus, but this was not just a personal favor to Yaakov: אהיה<sup>3</sup> אשר אהיה<sup>3</sup>, which is interpreted by Rashi as, "*Just as I will be with them in this tzora, so so will I be with them in future tzoros*"<sup>4</sup> Or, as Seforno understands things: "*I will always be there to establish and maintain things for their own intrinsic value. The death, demise or destruction of something is never why I created it. Therefore, I will always be opposed to perversion and cruelty, which lead to loss and destruction. Therein lies my opposition to the Egyptians*"<sup>5</sup>.

The first spark of holiness that was triggered by the suffering was Jewish unity<sup>6</sup>. The Egyptians, having already enslaved the Jews, no longer hated them because they were rich and powerful. They now began to hate them because of their fear of the Jews' spiritual greatness - בני ישראל - ויקוצו מפני בני ישראל.

The potential of all of these Jews, of the whole Jewish nation, was contained within the 70 people who entered Egypt – Yaakov and his flock. All the potential that went into the Egyptian exile was to be redeemed<sup>7</sup>. The exile itself was like the sowing of a seed, and the redemption like the flowering of the seed. The seed seems to begin to rot in the ground, but, just at the right moment, it begins to sprout again. Of course, if it would rot any further it would never be able to sprout. But it also cannot sprout too early<sup>8</sup>. So, in the end, the Jews had to be redeemed בחפזון, at the right moment without

---

<sup>1</sup> אור גדליהו, שמות, עמוד 12: זה נכלל במה שאמרו ז"ל (ברכות ח.) שיסורין ממרקין ... כי בעת אשר האדם מדושן בעונג נעשה מאד מגושם, וקשה לו להגביה את עצמו, אבל בעת אשר האדם מדוכה ביסורין אז בנקל יכול להגביה את עצמו להיות נמשך אחר גלות השכינה.

<sup>2</sup> אור גדליהו, שמות עמוד 7: שה"אנכי" ירד עם בני ישראל לגלות, והיא שמירה על הנקודה שיש בבני ישראל, ומצינו בתרגום שמפרש "אנא אחות עמך למצרים", ואע"פ שהתרגום בכל מקום מפרש באופן להרחיק ההגשמה, ואינה מפרש הלשון הורדה כפשוטו, אבל כאן מפרש בלשון ירידה, כי כאן היה כביכול ירידה, שירדה השכינה עם בני ישראל לתוך הגלות, ובוהו הכח נשארו בני ישראל בצורתם ולא נאבדו לגמרי, ונשאר נקודה שהיה ראוי לגאולה.

<sup>3</sup> ג' (יד) ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם:

<sup>4</sup> ר"ש"י ג' יד: אהיה אשר אהיה - אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות (ברכות ט) וגו'

<sup>5</sup> ספורנו ג' (יד) אהיה אשר אהיה. ההוה תמיד על ענין אחד מצד עצמו, ומזה יתחייב שיאהב המציאות וישנא כל הפסד מנגד למציאות, כאמרו כי לא אחפוץ במות המת ומזה יתחייב שיאהב משפט וצדקה, אשר תכליתם מציאות, וישנא העול והאכזריות, המטים עקלקלות אל העדר והפסד, ובוהו שנא חמס ואכזריות המצרים נגדכם:

<sup>6</sup> יש שלומדים נקודה זאת מהפסוק: וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרך

<sup>7</sup> אור גדליהו עמ' 5: שכל הכוחות שהלכו לתוך הגלות יהיו נגאלין

<sup>8</sup> אור גדליהו עמ' 4: והנה בחז"ל מבואר שהגלות הוא כמו זריעה, וכמו שאמרו חז"ל בפסחים (פז): זורעתי כל הארץ ... אבל כמו בזריעה אם הזרע מאבד כוחותיו לגמרי ונרקב לגמרי, אז אין בכוחו עוד להצמיח, כן הוא בזריעה הרוחנית שבגלות, שאף שירדו לתוך החשכות הגדול של הגלות, הנקודה שלהם לא היתה יכולה להבטל, דאילו בטלה נקודתם לא היה שייך עוד שתצמיח אח"כ בגאולה.

a further moment's delay, for redemption would not have been possible after this time<sup>1</sup>.

One of the saving graces of the Jews in Egypt was that none of them changed their names in Egypt<sup>2</sup>. A name reflects the essence of the person, his full potential. Through the Jews keeping their names they never lost touch with their true spiritual potential, and the Galus itself helped them to actualize this<sup>3</sup>. The Jews were in Egypt for 210 years - at least 4 generations. Someone in the fourth generation would be aware that he was born in Egypt as was his father and grandfather. As far back as he could know, his family had roots in Egypt, and they were still there. Yet, the Jews kept their names. Reuven went in with all his potential and Reuven (all his potential) came out of Egypt through his descendants<sup>4</sup>. This is the genius of the Jewish people – spiritual survival in the face of the most horrendous odds.

---

<sup>1</sup>אור גדליהו עמ' 5: ובוזה יבואר מה שאמרו חז"ל שהיה צריך לגאול בני ישראל בחפזון ... ש[אחרי זה] המושג "גאולה" לא היה שייך עוד.

<sup>2</sup>במדבר רבה פרשה כ פסקה כב: וישב ישראל בשטים הלכה בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא שינו את שמותן שלא שינו את לשונם ולא גילו מסטורין שלהם שמששה אמר להם (שמות ג) ושאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב והיה הדבר הזה מופקד אצלם י"ב חדש ולא גילה אחד מהם למצרים ולא נפרצו בעריות שכן כתיב (שיר ד) גן נעול אחותי כלה אלו הזכרים גל נעול מעין חתום אלו הבתולות תדע לך שהרי אחת היתה ופרסמה הכתוב ויצא בן אשה ישראלית וכל אותן מ' שנה לא סרחו במדבר עד שבאו לשטים לכך כתיב וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות שטים שעשו שטות (משלי ו) נואף אשה חסר לב ויחל העם לזנות יש מעינות שמגדלין גבורים ויש חלשים ויש נאין ויש מכווערין ויש צנועין ויש שטופין בזמה ומעין שטים של זנות היה והוא משקה לסדום אתה מוצא שאמרו (בראשית יט) איה האנשים אשר באו אליך הוציאם אלינו וגו' ולפי שנתקלל אותו מעין עתיד הקב"ה לייבשו שנאמר (יואל ד) ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים מימות אברהם לא נפרץ אחד בזנות כיון שבאו לשטים ושתו מימיו נפרצו בזנות:

<sup>3</sup>אור גדליהו שמות עמ' 6: ששמם מראה על אלו הכוחות שהיו להם, זה לא אבדו בתוך הגלות, ולא נאבדה הנקודה בתוך טומאת מצרים.

<sup>4</sup>אור גדליהו שם.